

СТРАТЕГИЈСКО УПРАВЉАЊЕ НАЦИОНАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

Биљана Стојковић*

Министарство одбране, Управа за стратегијско планирање

Виђења изнета у овом раду резултат су вишегодишњег интердисциплинарног истраживања стратегијског развоја Републике Србије, у оквиру којег је извршена историјско-компаративна анализа укупног узорка од 533 документа, различитог садржаја, који се односе на национални развој. Поред тога, извршена је квалитативна анализа садржаја 74 стратегијска документа, која су усвојена у Републици Србији у периоду 2000–2010. године. У раду се саопштавају резултати наведене анализе о постојању писаних докумената који би се могли идентификовати као визије и политички програми, али и о непостојању дугорочних планова и стратегија развоја српске државе и нације, почевши од 5. века нове ере до данас. Рад, поред осталог, садржи сублимацију и систематизацију различитих теоријских приступа стратегијском менаџменту који могу имати практичну примену, не само у изради националне стратегије развоја, већ могу бити од користи у образовно-наставном процесу у оквиру студија Менаџмента у одбрани и у оквиру Катедре за стратегију на Војној академији Универзитета одбране.

Кључне речи: *стратегија, менаџмент, план, нација, развој*

Од теорије ка пракси менаџмента

Стратешко/стратегијско управљање развојем се у стручној литератури на српском језику најчешће назива стратешки/стратегијски менаџмент, уз образложење да српски превод базичног појма „*менаџмент*“ не одсликава, у потпуности, његову суштину. Да су наведени теоретичари у праву сведочи и чињеница да у Вујаклијиној *Лексикону страних речи и израза* није садржано објашњење појма менаџмент, већ само појма „*менаџер*“ (енг. *manager*) под којим се подразумева: надзорник позорнице, редитељ, режисер, технички управник или директор у енглеским фабрикама, пословођа, приређивач, нпр. неке спортске утакмице, јавне приредбе и сл.

О контроверзама које постоје у употреби и класификацији појма „менаџмент“ писали су и теоретичари из других земаља, а овом приликом издвајамо запажања двојице научника: Карла Дитера Кајма и Исака Адигеса. Немачки научник др Карл Дитер Кајм, пишући о регионалном развоју, истакао је да скоро инфлаторна употре-

* У чланку су изнети лични ставови др Биљане Стојковић, који ни на који начин не представљају званичне ставове Министарства одбране или другог државног органа Републике Србије. biljana.stojkovic@mod.gov.rs

¹ Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, „Просвета“, Београд, 1980, стр. 550.

ба појма „менаџмент“ стоји у строгој дискрепацији у односу на његову дефинисаност. Примера ради, немачки израз „Steuerung“ (управљање) у великој се мери разликује од садржаја појма „control“ из енглеског језика који у немачком језику има приближнији парњак у изразу „Kontrolle“ (контрола), што значи да се ни у два наведена језика из исте (германске) групе језика не подударују суштинска значења. Једном уведен у оптицај као израз за трговинску координацију, појам „менаџмент“ се ширио и на друге области друштва, па је у социјалној терминологији био изједначаван са „уређењем“, али и са „разумевањем“, што само потенцира питање његовог различитог тумачења и одсуства појмовне прецизности.²

Исак Адигес, оснивач и директор института који носи његово име и професор менаџмента на Калифорнији универзитету у Сједињеним Америчким Државама, истиче да, на пример, у шведском, француском и српском језику нема јединственог појма који би у потпуности одговарао значењу ове енглеске речи, па се користе термини са значењем: „управљати“, „руководити“ или „располагати нечим“.³ Међутим, значајно је и његово укључивање да *Амерички универзитетски речник* под овим појмом подразумева и термине попут „доминирати“ или „заповедати“, а *Оксфордски речник* додаје још и значења „манипулисати“ и „трпети“, што је у неким земљама (нпр. бившој Југославији и Израелу) неприхватљиво тумачење, јер би оно значило негирање саме бити демократије.⁴

„У савременој науци менаџмента – како истичу др Момчило Талијан и др Мирослав М. Талијан – развијају се нови концепти и приступи менаџменту, од којих неки постају савремене парадигме (грч. *paradigma* – пример за углед, узор, узорак, образац). У ред тих концепата и приступа спадају: Управљање у Новом друштву, Управљање променама, Теорија хаоса, Менаџмент тоталног квалитета, Реинжењинг пословних процеса, Менаџмент знања, Организација која учи, Теорија културног склада и друге“.⁵ Међутим, без обзира на извесне специфичности и разлике, већина теоретичара се слаже са констатацијом да је савремено друштво друштво промена у којем менаџмент игра значајну улогу. Стога, имајући у виду да се општи менаџмент генерално бави управљањем, тј. руковођењем, даље истраживање у овом раду било је усмерено ка управљању развојем или, још конкретније, ка стратегијском управљању развојем и, самим тим, ка проучавању и разматрању теорија и концепата који се баве стратегијским менаџментом.

Управљање развојем је тржишнополитички чинилац, мада је садржан и у свим осталим класификованим факторима развоја: економским, правним, безбедносним, културолошким,⁶ итд. Прецизније речено, он спада у категорију организационих предуслова за

² Karl Dieter Keim, Manfred Kuehn Hrg., *Regionale Entwicklungskonzepte – Strategien und Steuerungswirkungen, Arbeitsmaterial Akademie fuer Raumforschung und Landesplanung*, Verlag de ARL, Hannover, 2002, s. 2–3.

³ Исак Адигес, *Управљање променама: моћ узајамног поштовања и поверења у приватном и породичном животу, послу и друштву* (приручник за менаџмент), ACEE, Нови Сад, 2008, стр. 17–18.

⁴ Исто као претходно, стр. 18–19.

⁵ Момчило Талијан и Мирослав М. Талијан, *Општи и безбедносни менаџмент* (уџбеник), Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2011, стр. 128.

⁶ На пример, др Мића Јовановић, полазећи од културолошког приступа менаџменту, имајући у виду апликативне моделе менаџмента који се примењују на глобалном плану, разликује основна три модела: (1) европски и амерички менаџмент; (2) јапански менаџмент и (3) азијско-пацифички менаџмент. Види опширније: Мића Јовановић, *Интеркултурни менаџмент* (уџбеник), V издање, „Мегатренд“ универзитет примењених наука, Београд, 2004, стр. 123–143.

успешну реализацију стратегијских програма. Али, будући да се стратешке одлуке у конкретном случају у Републици Србији о политици развоја доносе на политичком нивоу, то се овај чинилац развоја може третирати, пре свега, као унутарполитички фактор, не занемарујући при том објективно постојање и утицај бројних других спољнополитичких, економских, безбедносних, културолошких и других фактора из окружења.

У време постмодерне, тј. од краја шездесетих година двадесетог века, Општа теорија оптимизације потенцирала је значај ефикасног система управљања као фактора развоја и може се рећи да је такав тренд присутан и данас. У оквиру те теорије, у првој фази развоја стратегијског менаџмента, као једног од концепата у развоју науке о менаџменту (управљању) – анализа трошкова и резултата оптимизације⁷ имала је кључно место, а у другој фази – систем кључних повратних спрега. С обзиром на то да се од седамдесетих година прошлог века менаџмент све више развијао као посебна друштвена наука и стратегијски менаџмент се као теорија уобличавао по утицајем две велике групе фактора: (1) све већих динамичких, геополитичких промена у свету; (2) као резултат убрзаног научног развоја, а посебно метода и техника проистеклих из процеса управљања у пракси.

С обзиром на то да не постоји општа сагласност у погледу дефинисања стратегијског менаџмента, теоретичари се, ипак, слажу у оцени да је могуће систематизовати различите приступе менаџменту и изложити их кроз три преовлађујуће школе менаџмента.

Припадници прве школе тежиште у свом приступу стављају на утицај који промене у геополитичком окружењу имају на дефинисање стратегијског менаџмента, као односа организације, односно у случају предмета овог рада – нације и њеног окружења. Овај приступ је и најчешћи у теорији менаџмента, а стратегијски менаџмент дефинише се као континуирани, интерактивни процес усмерен ка обезбеђивању усклађености организације (нације) са окружењем.⁸ При том, треба имати у виду да се под „окружењем“ подразумева скуп чинилаца изван и унутар организације који утичу на њено пословање и развој, а деле се на унутрашње и спољашње чиниоце. Анализа окружења реализује се применом различитих техника (SWOT⁹, PESTLE, анализа заинтересованих страна, анализа проблема итд.). Као илустрацију наведеног приступа можемо навести SWOT анализу која је направљена приликом израде *Националне стратегије одрживог развоја за период од 2009. до 2017.* (табела 1).

Припадници друге школе свој приступ стратегијском менаџменту базирају на избору циљева и значења. Дакле, стратегијски менаџмент посматра се као сет одлука, циљева, стратегија, програма, планова, као и акција које их следе. Суштина стратегијског управљања, по заговорницима овог правца, састоји се у формулисању таквих стратегија којима се на најбољи начин реализују жељени циљеви организације (нације).

⁷ У англосаксонској литератури то се назива „cost-benefit analysis“, у немачкој „die Nutzen-Kosten – Analyse“, а у руској „измерение затрат и результатов“ – напомена Б. С.

⁸ За разлику од стратегијског, оперативни менаџмент се дефинише као процес превођења стратегијских опредељења организације у конкретне активности којима се постижу резултати, односно реализују мисија и циљеви организације.

⁹ SWOT анализа добила је назив по скраћеницама појмова који описују ову технику: *Strengths – снаге; Weaknesses – слабости; Opportunities – прилике (могућности); Threats – претње*. Извор: *Путеви остваривања родне равноправности и једнаких могућности* (приручник за службенике и органе локалних самоуправа), Савет за равноправност полова Владе Републике Србије и Мисија ОЕБС-а у Београду, Београд, 2007, стр. 428–429.

Табела 1 – Резултати SWOT анализе у Националној стратегији одрживог развоја¹⁰

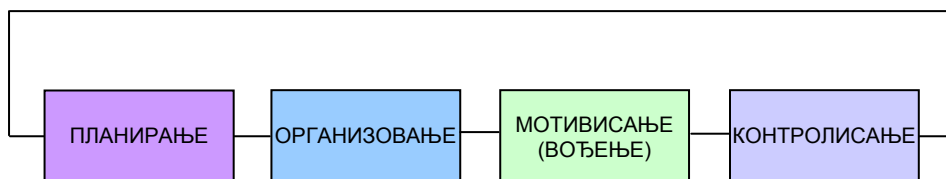
Предности:	Слабости:	Шансе:	Претње:
<ul style="list-style-type: none"> – добар географски положај земље; – потенцијално квалитетна радна снага; – успостављене правне основе демократског и отвореног друштва; – реформски процеси започети у највећем броју сектора; – раст приватног сектора; – успостављање поверења на регионалном нивоу и подизање угледа Републике Србије у региону; – пораст свести о потреби планирања одрживог развоја на локалном нивоу; – смањење текућих дисбаланса у финансирању фондова социјалног и пензијско-инвалидског осигурања; – висок степен биолошке разноврсности; – разноврсни природни ресурси; – висок степен културне инфраструктуре и културних вредности; – постојање експертски и финансијски значајне дијаспоре; – очување животне средине у неиндустријализованим областима. 	<ul style="list-style-type: none"> – недовољан ниво општег поверења грађана у институције; – висок степен разлика у регионалном развоју; – спор процес приватизације; – недовољан број <i>greenfield</i> инвестиција; – недовољно улагања у развој привреде; – недостатак саобраћајне и комуналне инфраструктуре; – наставак одлива мозгова и након 2001. године; – веома ниска стопа издвајања за образовање и науку из БДП.а; – Ниска стопа издвајања из БДП-а за област социјалне заштите; – недостатак консензуса о правцима даље регионализације и децентрализације; – етоцентризам у делу владајуће елите; – неповољан друштвено-економски положај младих; – низак ниво учешћа грађана; – непланска експлоатација природних ресурса; – прекомерно загађење вода, ваздуха и земљишта; – лоша пракса управљања отпадом; – недостатак подстицаја за смањење загађења 	<ul style="list-style-type: none"> – интеграција у ЕУ; – укључивање у фондове ЕУ; – сарадња с дијаспором; – увођење норми и стандарда ЕУ којима се обезбеђује квалитет животне средине; – завршетак приватизације; – даљи развој и јачање демократских институција у областима друштвеног развоја; – смањење корупције и повећање транспарентности; – јака политичка воља да се спроведу законске реформе; – повећање јавно-приватног партнерства; – увођење чистије производње; – унапређење енергетске ефикасности, рационално коришћење сировина и смањење саобраћајне интензивности. 	<ul style="list-style-type: none"> – растућа нетолеранција и друштвена подељеност; – пораст незапослености, сиромаштва, задужености и успорен привредни развој; – заостајање за регионом услед нерешених политичких питања; – могућности нове изолације земље (отворене или прикривене); – нерешена питања борбе против корупције и организованог криминала; – неповољни демографски трендови; – могуће одсуство политичке воље да се спроведу законске реформе; – недовољна информисаност јавности и недовољно развијена јавна свест; – принцип „не у мом друштву“; – недостатак инвестиција за изградњу инфраструктуре; – покретање индустријске производње застарелим технологијама (стварање „паза за загађиваче“); – растући ниво саобраћаја уз коришћење горива лошег квалитета.

¹⁰ Национална стратегија одрживог развоја за период 2009–2017, „Службени гласник РС“, број 57/08, Београд, 2008, стр. 15–16.

И на крају, припадници треће школе су заговорници акционог приступа стратегијском менаџменту. Међу заговорнике акционих приступа спадају они аутори који приступају дефинисању стратегијског управљања на начин да повезују стратегијско размишљање са оперативним одлучивањем и спровођењем стратегијске замисли или плана у пракси.

Дакле, стратегијски менаџмент подразумева руковођење тимом креатора стратегијског развоја који стратешку одлуку развоја добија са вишег политичког нивоа, да би је, затим, на нивоу предмета разматрања (државе, нације, поједине гране или система) определио израдом стратегијског плана, програма и организацијом и контролом процеса спровођења конкретне стратегије у пракси.

Осим тога, свака се функција може описати из *макро, мезо и микро перспективе*. Макро значи да се има у виду ниво националног развоја у целини, мезо да има у виду развој посебних грана и сектора, а микро значи да се фокус налази на нивоу појединачних елемената националног система, тј. на специфичним организационим јединицама, пројектима или задацима. У најједноставнијем шематском приказу процеса управљања представљене су четири базичне фазе управљања: планирање, организовање, мотивисање и контролисање (слика 1).¹¹

Слика 1 – Шематски приказ процеса управљања (менаџмента)¹²

Стратегијско (стратешко) планирање је процес одређења стратегијске одлуке о промени која се жели извршити у одређеној средини, за одређено време, израдом стратегијског плана. Овај процес заснива се на идентификовању најбољих начина за коришћење постојећих ресурса, да би се повећале способности неке нације или конкретне средине, а смањиле претње.

Организовање подразумева постављање основа за начине на које ће се планирани циљеви/резултати постићи.

Мотивисање подразумева демонстрацију лидерства (вођења) на начин који ће мотивисати људе да раде заједно (тимски) најбоље што могу, како би постигли циљеве.

Контролисање значи надгледање процеса рада у односу на план и предузимање корективних акција.

Стратегијски менаџмент се, дакле, бави не само праћењем чинилаца стратегијског окружења, него и решавањем стратегијских проблема и доношењем стратегијских одлука. За разлику од оперативних, стратегијске одлуке представљају комбинацију интерне и екстерне оријентисаности.

¹¹ *Путеви остваривања родне равноправности и једнаких могућности* (приручник за службенике и органе локалних самоуправа), Савет за равноправност полова Владе Републике Србије и Мисија ОЕБС-а у Београду, Београд, 2007, стр. 428-431.

¹² Преузето и дорађено у делу који се односи на мотивисање, појашњењем у загради да се ради о вођењу (лидерству). Извор: исто као претходно, стр. 431.

Најважније фазе у стратегијском менаџменту су: стратегијска процена, стратегијско усмеравање, стварање и развој стратегије, усвајање и спровођење стратегије и стратегијска контрола.

Стратегијска процена за потребе националне стратегије подразумева процес сагледавања садашње и будуће позиције неке нације у конкретном геополитичком окружењу. Она, најчешће, обухвата: (1) анализу окружења, (2) анализу сопствених могућности и (3) предвиђање будућности. Стратегијска процена је од суштинског значаја за стратегијско планирање.

Стратегијско усмеравање развоја

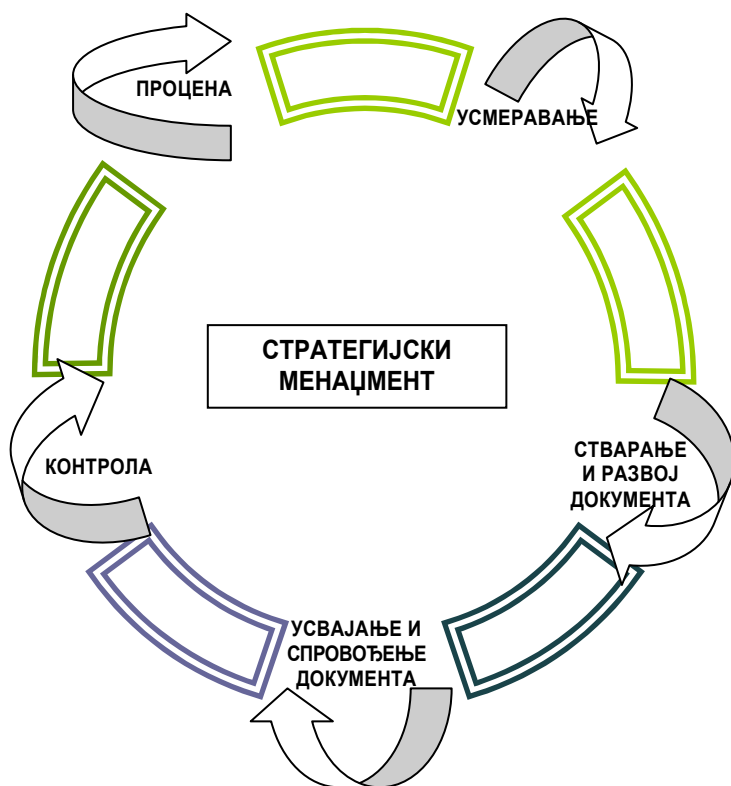
Стратешко усмеравање нације подразумева процес одређивања правца будућег развоја нације и обухвата: (1) одређивање визије; (2) одређивање мисије; (3) одређивање стратешких циљева организације (слика 2).

Визија је исказ о пројекцији будућег развоја нације, односно опис будућег стања који стратег жели да постигне у погледу развоја нације. Визија, дакле, није прогноза, већ ментална слика онога што је жељени циљ, па стога мора да буде: јасна, остварљива, инспиративна, усмерена, концизна и пожељна.

Најчешћи пропусти у формулисању визије који настају у пракси стратеџиста су да је визија: исувише општа, неодређена, непотпуна, незанимљива, неспецифична, да садржи превише суперлатива или је преопширна.

Мисија је примарна сврха покретања промена, општи исказ о основном разлогу израде националне стратегије. Она се сматра и најопштијим циљем који одређује примарну улогу коју неки стратегијски план има. Мисија представља конкретизацију визије и потребно је да се обликује као изјава, а не као свеобухватан попис циљева организације. Дакле, идеално посматрано, мисија би требало да буде: усклађена са окружењем и интересима заинтересованих страна, реалистична, дистинктивна, инспиративна, јасна и разумљива, као и погодна за формулисање циљева и задаћа.

Стратешки (стратеџијски) циљеви у стратегијском планирању унапред су формулисани резултати које нација жели да постигне у одређеном периоду, како би остварила визију и испунила мисију или мисије предвиђене стратешким одлукама и стратегијским документом. Пре дефинисања циљеви треба да укључе следеће опсервације: циљну групу за коју се израђује стратегија (конкретна, српска нација); територију за коју се израђује стратегија (Република Србија); сврху жељене промене (стратеџијски национални развој) и све ефекте жељених промена (нпр. очување мира, суверенитета и интегритета земље, привредни раст, повећање извоза, унапређење стандарда запослених и смањење броја незапослених итд). Карактеристике добро формулисаних стратешких (стратеџијских) циљева су: прецизност, мерљивост, значајност, флексибилност, изазовност, остварљивост и временска ограниченост.

Слика 2 – Шематски приказ најважнијих фаза у стратегијском менаџменту¹³

Функција *стратешке/стратегијске контроле* у оквиру стратешког/стратегијског менаџмента јесте да обезбеди да руководиоци који континуирано надгледају стратешке перформансе и оцењују напредак у достизању стратешких циљева имају увид у наведени процес и могућност да га коригују. У пракси се врло често дешава да наведени сегмент стратегијског менаџмента изостане или су овлашћења руководиоца врло редукована и испосредована, па стварне могућности да се нешто промени у спровођењу усвојене стратегије нема све до доношења новог стратегијског документа у тој области. На тај начин обезвређена је и основна сврха стратешке контроле која, полазећи од реалне процене да ли актуелна стратегија омогућава достизање стратешких циљева, обезбеђује одређивање шта треба променити у раније дефинисаним стратегијским приоритетима и циљевима, у складу са промененим околностима.

¹³ Биљана Стојковић, *Безбедносни аспект националне стратегије развоја*, (докторска дисертација), Војна академија, Сектор за људске ресурсе Министарства одбране, Београд, 2013, стр. 265.

Дискусија

Када је реч о Републици Србији, на основу примене историјско-компаративне анализе у овом раду, дошло се до сазнања да нема поузданих историјских и писаних података о постојању националне стратегије развоја у српској прошлости. И поред постојања „Начертанија“, тј. Нацрта за национални програм ослобођења Срба од Отоманске империје, војних стратегија, једне средњорочне стратегије привредног развоја (тзв. „петолетка“ од 1961. до 1965), „Меморандума САНУ“ – намеће се закључак да се ниједан од ових докумената не може класификовати као национална стратегија или национална стратегија развоја.

У савремености, у периоду од 2000. до 2010. године усвојена су 74 посебна и појединачна стратегијска документа, од чега 15 докумената има назив „национална стратегија“, а 31 документ назив „стратегија развоја“, док се преосталих 28 стратегијских докумената односи на решавање појединих проблема у држави.¹⁴

Заправо, прва интересорно оријентисана стратегија је *Национална стратегија одрживог развоја за период 2008–2017. године* (2008). Она представља видан напредак у односу на претходна стратегијска документа у Републици Србији, јер обухвата више ресора, одржива је и заснована на научним показатељима и предвиђањима утврђених на основу поменуте SWOT анализе. Међутим, главни недостатак те стратегије јесте што се односи на развој само три селектиране области друштвеног живота: *економски систем, социјални систем и на екологију*. Изван оквира Националне стратегије одрживог развоја остају бројна суштинска питања српског друштва, као што су: обезбеђење: мира, безбедности и људских права; суверенитета и интегритета земље; статуса и права српског народа у земљама у окружењу и дијаспори; решавање повратка избеглих и интерно расељених лица и њихових имовинских права, итд. Такође, изван фокуса Националне стратегије одрживог развоја остао је читав сет врло важних безбедносних питања, као што су: ефикасно супротстављање друштва тзв. војним и невојним претњама, а посебно тероризму, организованом криминалу и корупцији, изградња ефикасног система безбедности, сарадња са партнерима итд.

Стога, упоредном анализом садржаја *Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017.* (2008:3–4.) и *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, (2009:2),¹⁵ дошло се до сазнања о непостојању конвергенција садржаја и циљева два поменута кључна стратегијска докумената (табела 2).

Наведени проблеми упућују на закључак да наука мора активније да се укључи у њихово решавање, а један од начина могао би да буде промишљање и стварање модела реалне, ефикасне и оптималне стратегије развоја, која би садржала и безбедносни аспект.

¹⁴ Подаци о наведеним стратегијским документима и увид у њихов садржај могу се добити на интернет адреси Владе Републике Србије: <http://www.Vlada.Republike.Srbije/dokumenta.strategije.rs>

¹⁵ *Национална стратегија одрживог развоја за период 2009–2017.*, „Службени гласник РС“, број 57/08, Београд, 2008, стр. 3–4; *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране, штампано интерно издање, Београд, 2009. стр. 2.

Табела 2 – Упоредна анализа садржаја Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017. и Стратегије националне безбедности Републике Србије, извршена за потребе утврђивања њихове садржајне (не)конвергенције¹⁶

САДРЖАЈ Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017. (2008)	САДРЖАЈ Стратегије националне безбедности Републике Србије (2009)
I. УВОД 1. Основне поставке одрживог развоја 2. Садржај Стратегије 3. Методологија израде Стратегије 4. Веза с другим стратегијама	УВОД
II. СТРАТЕШКО ОПРЕДЕЉЕЊЕ ЗА ОДРЖИВИ РАЗВОЈ 1. Визија одрживог развоја Републике Србије 2. Национални приоритети одрживог развоја Републике Србије 3. Принципи Стратегије 4. SWOT анализа	I. БЕЗБЕДНОСНО ОКРУЖЕЊЕ 1. Глобално окружење 2. Регионално окружење 3. Безбедност Републике Србије
III. ПРИВРЕДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – ОДРЖИВОСТ 1. Уводне напомене 2. Претпоставке 3. Каква је економија потребна Републици Србији 4. Економија заснована на знању – □зашто и како 5. Економија Републике Србије – развој и одрживост 6. Транзиција и одрживи развој привреде у Републици Србији 7. Адекватно макроекономско окружење и избор економске политике 8. Одржива производња и потрошња 9. Образовање за одрживи развој 10. Информационо-комуникационе технологије и економија заснована на знању 11. Одрживост научно-технолошке политике 12. Заштита интелектуалне својине и одрживи развој	II. ИЗАЗОВИ, РИЗИЦИ И ПРЕТЊЕ БЕЗБЕДНОСТИ
IV. ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ УСЛОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ 1. Друштвене вредности, квалитет живота и друштвено благостање 2. Популациона политика 3. Социјална сигурност 4. Сиромаштво и социјална укљученост 5. Политика једнаких могућности 6. Родна равноправност 7. Јавно здравље 8. Становање и стамбена политика 9. Регионални и локални аспекти одрживог развоја 10. Информисање јавности и њено учешће у одлучивању	III. НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕСИ У ОБЛАСТИ БЕЗБЕДНОСТИ

¹⁶ Биљана Стојковић, *Безбедносни аспект националне стратегије развоја*, (докторска дисертација), Војна академија Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, Београд, 2013, стр. 116–117.

САДРЖАЈ Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017. (2008)	САДРЖАЈ Стратегије националне безбедности Републике Србије (2009)
V. ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРИРОДНИ РЕСУРСИ 1. Природни ресурси 2. Фактори ризика по животну средину 3. Утицај економских сектора на животну средину	IV. ПОЛИТИКА НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ 1. Основа опредељења политике националне безбедности 2. Циљеви политике националне безбедности 3. Основна начела политике националне безбедности 4. Елементи политике националне безбедности 4.1. Спољна политика 4.2. Економска политика 4.3. Политика одбране 4.4. Политика унутрашње безбедности 4.5. Политика заштите људских и мањинских права 4.6. Социјална политика 4.7. Политике у другим областима друштвеног живота
VI. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР	V. СИСТЕМ НАЦИОНАЛНЕ БЕЗБЕДНОСТИ 1. Структура система националне безбедности 2. Управљање системом националне безбедности 3. Савет за националну безбедност 4. Начела функционисања система националне безбедности
VII. ФИНАНСИРАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ	ЗАКЉУЧАК
VIII. ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ	
IX. ОБЈАВЉИВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ	

Поред тога, анализа садржаја подузорка стратегијских докумената усвојених у Републици Србији од 2000. до 2010. године показује да су питања развоја, углавном, обухваћена бројним посебним и појединачним стратегијама, али нема јасне каузалне везе међу њима, нити хијерархије приоритета развоја, јер наведена безбедносна питања не спадају у приоритете Националне стратегије одрживог развоја Србије, а не постоји ни „крвна“ национална стратегија, нити нека друга, свеобухватнија национална стратегија развоја.

Наведени проблеми упућују на закључак да наука мора активније да се укључи у њихово решавање, а један од начина могао би да буде промишљање и стварање модела реалне, ефикасне и оптималне стратегије развоја, која би садржала и безбедносни аспект.

Закључак

Стратегијско планирање развоја у Србији започиње тек након политичких промена 2000. године. Анализа садржаја 74 стратегијска документа, усвојена у периоду од 2000. до 2010. године, показује да, и поред великог броја стратегија са префиксом „национална“ и „развојна“, наведена стратегијска документа не могу да се

класификују као општа, већ као посебна и појединачна, међу којима нема јасне каузалне везе, нити јасне хијерархије приоритета развоја. Поред тога, кључни документ који се односи на развој – *Национална стратегија одрживог развоја за период 2009–2017*, не сматра да је безбедност битан елемент и предуслов развоја. Стога, намеће се закључак да наука мора активније да се укључи у решавање проблема будућег националног стратегијског развоја, у којем безбедности треба да припадне значајније место, јер је она предуслов укупног развоја друштва.

Литература

1. Адигес, И.: *Управљање променама: моћ узајамног поштовања и поверења у приватном и породичном животу, послу и друштву* (приручник за менаџмент), АСЕЕ, Нови Сад, 2008.

2. Dieter Keim, Karl., Kuehn Hrsg, Manfred: *Regionale Entwicklungskonzepte – Strategien und Steuerungswirkungen, Arbeitsmaterial Akademie fuer Raumforschung und Landesplanung*, Verlag de ARL, Hannover, 2002.

3. Јовановић, М.: *Интеркултурни менаџмент* (уџбеник), V издање, „Мегатренд“ универзитет примењених наука, Београд, 2004.

4. *Национална стратегија одрживог развоја за период 2009–2017*, „Службени гласник РС“, број 57/08, Београд, 2008.

5. *Путеви остваривања родне равноправности и једнаких могућности* (приручник за службенике и органе локалних самоуправа), Савет за равноправност полова Владе Републике Србије и Мисија ОЕБС-а у Београду, Београд, 2007.

6. Стојковић, Б.: *Безбедносни аспект националне стратегије развоја*, (докторска дисертација), Војна академија Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, Београд, 2013.

7. *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране, штампано интерно издање, Београд, 2009. и *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, „Службени гласник Р. Србије“, број 88/09. Београд, 2009.

8. Талијан, Момчило., Талијан, М. Мирослав.: *Општи и безбедносни менаџмент* (уџбеник), Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2011.

9. Вујаклија, М.: *Лексикон страних речи и израза*, „Просвета“, Београд, 1980.

10. <http://www.Vlada Republike Srbije/dokumenta.strategije.rs>